

Skipulagsstofnun
b.t. Jóns Ágústssonar
Borgartúni 7b
105 Reykjavík

Reykjavík, 5. nóvember 2021
UST202110-061/A.Þ.
08.12.00

Efni: Mat á umhverfisáhrifum – tillaga að matsáætlun – eldisstöð á Reykjanesi

Vísað er til erindis Skipulagsstofnunar er barst 7. október sl. þar sem óskað er umsagnar Umhverfisstofnunar um ofangreinda tillögu að matsáætlun.

Framkvæmdarlýsing

Samherji Fiskeldi ehf. (hér eftir nefndur rekstraraðili) áformar að byggja landeldisstöð í Auðlindagarði HS Orku við Garð á Reykjanesi. Fyrirhuguð fiskeldisstöð verður staðsett á iðnaðarreit 15a í aðalskipulagi Reykjanesbæjar 2015-2030 og mun geyma seiðastöðvar, áframeldisstöð, hreinsistöð og sláturhús ásamt þjónustubyggingum. Stefnt er að því að framleiðslugeta stöðvarinnar verði 40.000 tonn á ársgrundvelli og að standandi lífmassi verði að hámarki 20.000 tonn. Til framleiðslunnar verður notað um 20.000 l/s af jarðsjó, um 50 l/s af ferskvatni og um 3.200 l/s af ylsjó frá Reykjanesvirkjun. Eldisrými seiðastöðvarinnar verður um 6.000 m³ og eldisrými áframeldissvæðis um 410.000 m³.

Umhverfisstofnun bendir á að starfsemin er háð starfsleyfi Umhverfisstofnunar skv. viðauka II í lögum nr. 7/1998 um hollustuhætti og mengunarvarnir. Stofnunin minnir á að málshraðaviðmið stofnunarinnar fyrir útgáfu starfsleyfa er allt að 240 dagar. Hægt er að sækja um að vinna umhverfismat samhliða starfsleyfisgerð en starfsleyfistillaga verður ekki auglýst fyrr en álit Skipulagsstofnunar liggur fyrir þar sem mengunarvarnaákvæði starfsleyfis byggja á mati á umhverfisáhrifum.

Mat á umhverfisáhrifum

Í greinargerð tillögu að matsáætlun kemur fram að í mati á umhverfisáhrifum eldisstöðvarinnar á Reykjanesi verði m.a. könnuð og metin áhrif á eftirfarandi umhverfisþætti: grunnvatn, vatnsgæði viðtaka, lífríki viðtaka, sjónræn áhrif, jarðmyndanir, samlegðaráhrif framkvæmdar, náttúruvá og samfélag, útivist og ferðamennsku.

Helstu framkvæmdaþættir sem taldir eru að hafi áhrif á umhverfið eru vatnstaka, fráveita í viðtaka og mannvirkjagerð.

Þeir umhverfisþættir sem rekstraraðili telur að eldisstöðin muni ekki hafa umtalsverð áhrif á eru eftirfarandi: gróðurfar og dýralíf, lyktarmengun, hljóðmengun, landslag, fornleifar og náttúruminjar.

Grunnvatn

Umhverfisstofnun bendir á að nú er unnið að innleiðingu laga nr. 36/2011 um stjórn vatnamála. Markmið laganna er að vernda vatn og vistkerfi þess, hindra frekari rýrnun vatnsgæða og bæta ástand vatnavistkerfa til þess að vatn njóti heildstæðrar verndar. Jafnframt er lögunum ætlað að stuðla að sjálfbærri nýtingu vatns og langtímavernd vatnsauðlindarinnar.

Rekstraraðili áformar að dæla upp 20.000 l/s af jarðsjó sem er undir grunnvatnslinsu sem hefur vatnshlotanúmerið 104-263-G og nefnist Reykjanes. Grunnvatnshlot þurfa að ná umhverfismarkmiðum sínum um góða magnstöðu skv. reglugerð nr. 535/2011 um flokkun vatnshlota, eiginleika þeirra, álagsgreiningu og vöktun. Umhverfisstofnun bendir á að hugsanlegt er að sjótaka af slíkri stærðargráðu geti haft neikvæð áhrif á magnstöðu, en magnstaða er mælikvarði á það hversu mikil bein eða óbein áhrif vatnstaka hefur á grunnvatnshlot.

Umhverfisstofnun bendir á að vatnshlotið sem hér er til umfjöllunar er nú þegar undir álagi vegna vatnstöku. Umhverfisstofnun vill vekja athygli á skýrslu¹ sem unnin var fyrir stofnunina af Veðurstofu Íslands um grunnvatnshlot sem kunna að vera undir marktæku álagi vegna vatnstöku og/eða endurnýjunar af mannavöldum og er að finna á heimasíðunni www.vatn.is. Þar kemur m.a. fram að mjög mikil vatnstaka sé úr vatnshlotinu sem geti valdið álagi á það (tafla 4, bls. 10).

Um vöktun vatns vegna atvinnurekstrar sem getur haft í för með sér mengun fer samkvæmt ákvæðum í starfsleyfi. Stofnunin minnir á að sjótaka er leyfis skyld og þarf að sækja um nýtingarleyfi til Orkustofnunar skv. 6. gr. laga nr. 57/1998 um rannsóknir og nýtingu auðlinda í jörðu. Tryggja þarf að ástand grunnvatnshlots versni ekki en mat á því hvort sjótaka hafi ekki neikvæð áhrif á grunnvatnstöku er tekin við leyfisveitingu Orkustofnunar.

Fráveita og vöktun

Umhverfisstofnun bendir á að starfsemin mun losa í viðtaka sem hefur vatnshlotanúmerið 104-1383-C og kallast Þorlákshöfn að Höfnum. Stofnunin telur mikilvægt að gert verði ítarlega grein fyrir því hvernig fráveitunni verði háttáð. Stofnunin bendir á að skv. 2. mgr. 9. gr. reglugerðar nr. 798/1999 um fráveitur og skólp skal öllu skólpi sem veitt er til sjávar veitt minnst 5 metra niður fyrir meðalstórstraumsfjöruborð eða 20 metra út frá meðalstórstraumsfjörumörkum enda séu skilyrði í 6. og 10. gr. reglugerðarinnar uppfyllt. Skv. reglugerð 535/2011 skulu vatnshlot vera í að minnsta lagi góðu vistfræðilegu og efnafræðilegu ástandi. Ef ástand vatnshlota samræmist ekki umhverfismarkmiðum skal grípa til aðgerða til þess að ná betra ástandi skv. stjórn vatnamála.

Í 3. kafla tillögunnar kemur fram að sett verði upp samskonar vöktunaráætlun og rekstraraðili er með í öðrum eldisstöðvum sínum þar sem mánaðarlega eru tekin sýni úr frárennslinu og þau send til greininga á lífrænum efnum á rannsóknarstofunni Sýni ehf. Umhverfisstofnun bendir á að fjalla þurfi um möguleg samlegðaráhrif vegna affalls virkjunarinnar og frárennslis eldisins ef útrásir frárennslislagnanna eru nálægar hvor annarri.

---

¹ http://www.vatn.is/library/sida/haf-og-vatn/DE_ofl_2020_02_Grunnvatnshlot%20m%c3%b6gulega%20undir%20c3%a1lagi.pdf

Í kafla 3.5.8 tekur rekstraraðili fram að viðtakinn sé flokkaður sem síður viðkvæmur viðtaki. Umhverfisstofnun bendir á að þó að viðtakinn gæti uppfyllt einhver skilyrði þess að vera skilgreindur sem síður viðkvæmur viðtaki hefur stofnunin ekki staðfest að viðtakinn falli í þann flokk og því er ekki rétt að fjalla um frárennslið á þann hátt að um samþykktan síður viðkvæman viðtaka sé um að ræða, sbr. 3. mgr. 20 gr. reglugerðar nr. 798/1999 um fráveitur og skólp.

Úrgangur

Í tillögunni er fjallað um magn og förgun dauðfisks en hann verður nýttur í loðdýra- og gæludýrafóður. Umhverfisstofnun telur alla endurnýtingu úrgangs jákvæða og telur mikinn umhverfisávinning felast í því að minnka magn lífræns efnis í urðun og vísar í nýja stefnu stjórnvalda, sem nefnist *Í átt að hringrásarhagkerfi*, þar sem stefnt er að því að hætta alfarið urðun lífrænna efna.

Stofnunin bendir á að fastefnið sem síast úr hreinsikerfum frárennslis fiskeldis er að mestu næringarefni köfnunarefnis og fosfórs í formi saurs fiska og fóðurleifa en næringargildi þess er talsvert og því hentugt til endurnýtingar. Stofnunin hefur unnið leiðbeiningar² til aðila í fiskeldi á landi um endurnýtingarmöguleika fastefna úr frárennsli og bendir stofnunin á mikilvægi þess að efnið sé endurnýtt.

Umhverfisstofnun telur að við umfjöllun rekstraraðila um hönnun á frárennsli og mögulega valmöguleika í þeim efnum verði gert grein fyrir því magni sem fellur til af fastefni við hvern valkost fyrir sig.

Losunarútreikningar

Í kafla 4.8.2.3 er fjallað um losunarútreikninga sem gerðir verða út frá fyrirhugaðri fóðurnotkun til að meta áhrif starfseminnar á viðtaka. Umhverfisstofnun bendir á að unnir hafa verið leiðréttar losunarreikniformúlur og bendir rekstraraðila á að athuga hvort hann sé með leiðréttar formúlur. Hafa má samband við stofnunina til að fá leiðbeiningar varðandi þetta.

Náttúruminjar

Umhverfisstofnun bendir á að framkvæmdasvæðið er innan svæðis sem er nr. 106 á náttúruminjaskrá (C-hluta) en um það segir: „*Reykjanes, Eldvörp og Hafnaberg, Grindavík, Reykjanesbæ (áður Hafnahreppur), Gullbringusýslu. (1) Mörk liggja úr Mölvík, um 2 km austan við Háleyjabungu, í Þorbjarnarfell og um Lágur og Vörðugjá í Stapfell. Þaðan bein lína í vestur að eyðibýlinu Eyrarbæ við norðurenda Hafnabergs. (2) Reykjanesið er framhald Reykjaneshryggjarins á landi. Stórbrotin jarðfræði, m.a. gígaraðirnar Eldvörp og Stampar, dyngjurnar Skálafell, Háleyjabunga og Sandfellshæð, ásamt fjölda gjáa, sprungna og hrauntjarna. Allmikið hverasvæði, fjölskrúðugur jarðhitagróður, sérstæð volg sjávertjörn. Hafnaberg er lágt fuglabjarg með fjölmörgum tegundum bjargfugla. Aðgengilegur staður til fuglaskoðunar.*“

Að auki bendir stofnunin á að Náttúrufræðistofnun Íslands hefur sett fram tillögur að svæðum á framkvæmdaáætlun (B-hluta) náttúruminjaskrár út frá verndun vistgerða, fugla og jarðminja. Framkvæmdaáætlun náttúruminjaskrár er skrá yfir þær náttúruminjar sem

² [https://ust.is/library/Skrar/Atvinnulif/Mengandi-starfsemi/Lei%
c3%b0beiningaskjal_fraveitu_og_fastefnismedhondlun_2020.pdf](https://ust.is/library/Skrar/Atvinnulif/Mengandi-starfsemi/Lei%c3%b0beiningaskjal_fraveitu_og_fastefnismedhondlun_2020.pdf)

Alþingi hefur ákveðið að setja í forgang um friðlýsingu eða friðun á næstu fimm árum. Tillögurnar hafa verið birtar á heimasíðu stofnunarinnar og fela í sér mat á verndargildi þeirra svæða sem þar eru tilgreind.

Umhverfisstofnun vill vekja athygli á því að fjaran og grunnsævið vestan við framkvæmdasvæðið, og þar sem áætlað er að útrás frárennslis verði, er eitt þessara svæða og kallast Öngulbrjótsnef. Öngulbrjótsnef er tilnefnt vegna fjöruvistgerða en um forsendur fyrir vali segir á heimasíðu Náttúrufræðistofnunar Íslands: „*Sunnan við Öngulbrjótsnef er klóþangsfjara; annars staðar er grófgerður og úfynn fjörubedurinn ríkur af skjólsælum glufum og skorningum sem veitir lífverum skjól, þrátt fyrir talsvert brim og að ríkjandi fjörugerðir séu brimasamar hnullunga- og hrúðurkarlafjörur.*“ Helstu ógnir eru affallsvatn frá Reykjanesvirkjun og hugsanleg mengun frá iðnaði.

Umhverfisstofnun bendir á að ekki er um að ræða gildandi B-hluta náttúruminjaskrár þar sem tillögurnar hafa ekki hlotið þá málsmeðferð sem um getur í lögum þar sem m.a. er haft samráð við sveitarfélögin, landeigendur og aðra hagsmunaaðila áður en tillögurnar verða lagðar fyrir Alþingi. Stofnunin bendir á að þegar framkvæmdaáætlun (B-hluti) náttúruminjaskrár verður samþykkt af Alþingi getur það haft áhrif á verndarstöðu þeirra svæða sem tillagan nær til.

Stofnunin telur mikilvægt að komið sé í veg fyrir neikvæð umhverfisáhrif á ofangreint svæði svo að verndargildi þess rýrni ekki og telur því að fjalla ætti um áhrif framkvæmdarinnar á svæði á náttúruminjaskrá í frummatsskýrslu.

Sérstök vernd

Líkt og fram kemur í tillögunni er framkvæmdasvæðið staðsett í sögulegu hrauni sem kallast Stampahraun og er um 800 ára gamalt. Hraunið fellur undir a. lið 2. mgr. 61. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd.

Í 61. gr. laganna er kveðið á um sérstaka vernd þeirra vistkerfa og jarðminja sem taldar eru upp í 1. og 2. mgr. sama ákvæðis. Skv. 3. mgr. ákvæðisins ber að forðast röskun þeirra náttúrufyrirbæra, sem undir greinina falla, nema brýna nauðsyn beri til og ljóst að aðrir kostir séu ekki fyrir hendi. Í greinargerð með frumvarpi til laga um náttúruvernd er með orðalaginu „brýn nauðsyn“ lögð áhersla á að einungis mjög ríkir hagsmunir geti réttlætt röskun og þá fyrst og fremst brýnir almannahagsmunir.

Umhverfisstofnun bendir á að ef tillagan gerir ráð fyrir röskun á hrauni þurfi að rökstyðja þá ákvörðun og gera grein fyrir öðrum kostum sem skoðaðir hafa verið sem mögulegir valkostir við útfærslu framkvæmdarinnar og ástæðum þess að þeir urðu ekki fyrir valinu.

Stofnunin bendir auk þess á að skylt er að afla framkvæmdaleyfis, eða eftir atvikum byggingarleyfis, vegna allra framkvæmda sem fela í sér röskun á svæðum sem njóta sérstakrar verndar, sbr. skipulagslög og lög um mannvirki. Á þetta að tryggja að tekið sé til ítarlegrar skoðunar hvort framangreint skilyrði sé uppfyllt. Við mat á leyfisumsókn ber að vega saman mikilvægi náttúruminjanna sem í húfi eru og hagsmuni af fyrirhugaðri framkvæmd. Við matið skal litið til verndarmarkmiða 2. og 3. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd, auk þess sem tekið skal mið af mikilvægi minjanna og sérstöðu í íslensku og alþjóðlegu samhengi, sbr. 3. og 4. mgr. 61. gr. laganna.

Ákveði leyfisveitandi að veita leyfi þrátt fyrir framangreint skal hann, með vísan í 5. mgr. 61. gr. náttúruverndarlaga, rökstyðja þá ákvörðun sérstaklega og gera grein fyrir öðrum kostum sem skoðaðir hafa verið sem mögulegir valkostir við útfærslu framkvæmdarinnar

og ástæðum þess að þeir urðu ekki fyrir valinu. Einnig skal gera grein fyrir fyrirhuguðum mótvægisáðgerðum, sem og mögulegri endurheimt náttúruverðmæta þegar það á við. Þá skal afrit af útgefnu leyfi sent Umhverfisstofnun, sbr. 6. mgr. ákvæðisins.

Landþörf starfseminnar er um 20 ha. Að mati Umhverfisstofnunar gæti framkvæmdin haft umtalsverð óafturkræf áhrif á hraun sem fellur undir 61. gr. náttúruverndarlaga. Stofnunin telur að fjalla þurfi ítarlega um áhrif framkvæmdarinnar á jarðmyndanir og að gerð sé valkostagreining þar sem verndargildi hraunasvæða eru metin og tekið tillit til jarðmyndana, s.s. gíga, hrauntraða og hraunfláka.

Fuglar

Í tillögu að matsáætlun kemur fram að engin mikilvæg fuglasvæði eru á fyrirhuguðu framkvæmdasvæði. Umhverfisstofnun bendir á að þó að framkvæmdin raski ekki búsvæði fugla þá er þekkt að fuglar, t.d. máfuglar og fýlar, leiti í útrásir í fjöru eftir fæðu. Þar sem hér er um mjög stóra framkvæmd að ræða sem losar talsvert af næringarefnum, telur stofnunin að meta skuli áhrif framkvæmdarinnar á fugla.

Virðingarfyllst,

Agnes Þorkelsdóttir
sérfræðingur

Steinar Rafn Beck Baldursson
sérfræðingur